

letőleg új mentesítések engedélyezése tárgyában. A rendelet egy másolata a szerző birtokában.

130. Ferenczy életrajzi adatait lásd a 13. fejezetben.

131. Sztójay voltaképpen kétszer fogadta Ferenczyt, egyszer Antal István társaságában, másodsor pedig Imrédy Béla, Hóman Bálint és Reményi-Schneller Lajos jelenlétében. Ferenczy mindkét alkalommal megpróbálta, hogy a deportálásokért és velük összefüggő atrocitásokért minden felelősséget a németekre és fölötteseire, Bakyra és Endrere hárítson, akiket akkorra már eltávolítottak a hatalomból. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 268. o.

132. 1946. évi büntetőpere során Ferenczy azt állította, hogy először „1944. június 20. körül” hallott Auschwitzról egy Rosenberg nevű munkaszolgálatostól, akinél „egy Auschwitzból érkezett levél” volt. Lásd Ferenczy tárgyalási jegyzőkönyvének 5–7. oldalát (XVIII.037/1946. számon a budapesti belügyminisztériumban).

133. Ez a beszámoló a háború után tartott tárgyalásán tett tanúvallomása alapján, ahogyan azt Munkácsi *Hogyan történt?* c. könyvében összefoglalja, 190–191. o.

134. *Uo.*, 191. o. Háború utáni emlékirataiban Pető azt állítja, hogy Ferenczyt egy bizottság látogatta meg, melynek ő maga, Kurzweil és Gábor János volt tagja. *HfS*, 3:60. o.

135. Lásd 1946. április 19-i írásos vallomását, melyet közvetlenül kivégzése előtt adott, olyan időszakban, amikor a magyar hatóságok vádemelést terveztek a Zsidó Tanács és a Mentőbizottság tagjai ellen kollaboráció címén. Ferenczyt azt állította, hogy ha Pető korábban érintkezésbe lépett volna a kormányzóval, a vidéki zsidókat ugyanúgy meg lehetett volna menteni, mint a budapestieket. Megvádolta a Tanács vezetőit, hogy nem léptek kapcsolatba vele a deportálás megakadályozása vagy késleltetése végett, és hogy csak a gazdagok megmentése érdekelte őket. *The Tragedy of Hungarian Jewry*, 310–314. o.

136. Komoly először augusztus 23-án találkozott Ferenczyvel Lulay közbenjárására. Komoly beszámolóját lásd *HfS*, 3:156. o. Komoly 1944-es szerepéről részletesebben lásd a 29. fejezetet. Stöckler is beszámolt Ferenczyvel folytatott tárgyalásairól, lásd „Gettó előtt – gettó alatt”, *Új Élet*, Bp., 1947. január 22.–április 17.

137. Stern és Pető beszámolóját a Ferenczyvel folytatott tárgyalásairól lásd *HfS*, 3:33–41., 60–67. o.

138. Stöckler egy Sternhez címzett augusztus 14-i keltezésű levélben és több feljegyzésben és memorandumban, ideértve az augusztus 22-i és 28-i keletűeket, kifejezte csalódottságát, hangsúlyozva, hogy nem hajlandó kollektív felelősséget vállalni olyan döntésekért, amelyek meghozatalában nem vesz részt. Lásd Stöckler: „Gettó előtt – gettó alatt.” Augusztus 28-i memorandumának szövegét lásd *Vádirat*, 3:485–487. o.

139. 1944 nyarára a Magyarországon tartózkodó német haderő jelentősen csökkent, és már nem jelentett igazi fenyegetést. A nyár folyamán egy alkalommal a németek, akik szerették volna eltántorítani a magyarokat attól, hogy kilépjenek a háborúból, és szerették volna bizonyítani erejüket az egyoldalú deportálások esetére, hatásos katonai parádét rendeztek Budapesten, melyben tankok, páncélozott járművek és lövegek oszlopai vettek részt. A valóságban a németek blöfföltek, a parádé néhány egységből állt, melyek körbe-körbe haladtak, hogy komoly erő benyomását keltsék.

140. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 180–194., 192–200., 216–218. o. Munkácsi szerint a jegyzéket a Tanácsnál hagyták. Én nem tudtam megtalálni a dokumentumot semmilyen forrásban vagy levéltárban. A kormány álláspontját a zsidókérdés kezelésével kapcsolatban valóban összegezte egy dokumentumtervezet, melyet a